

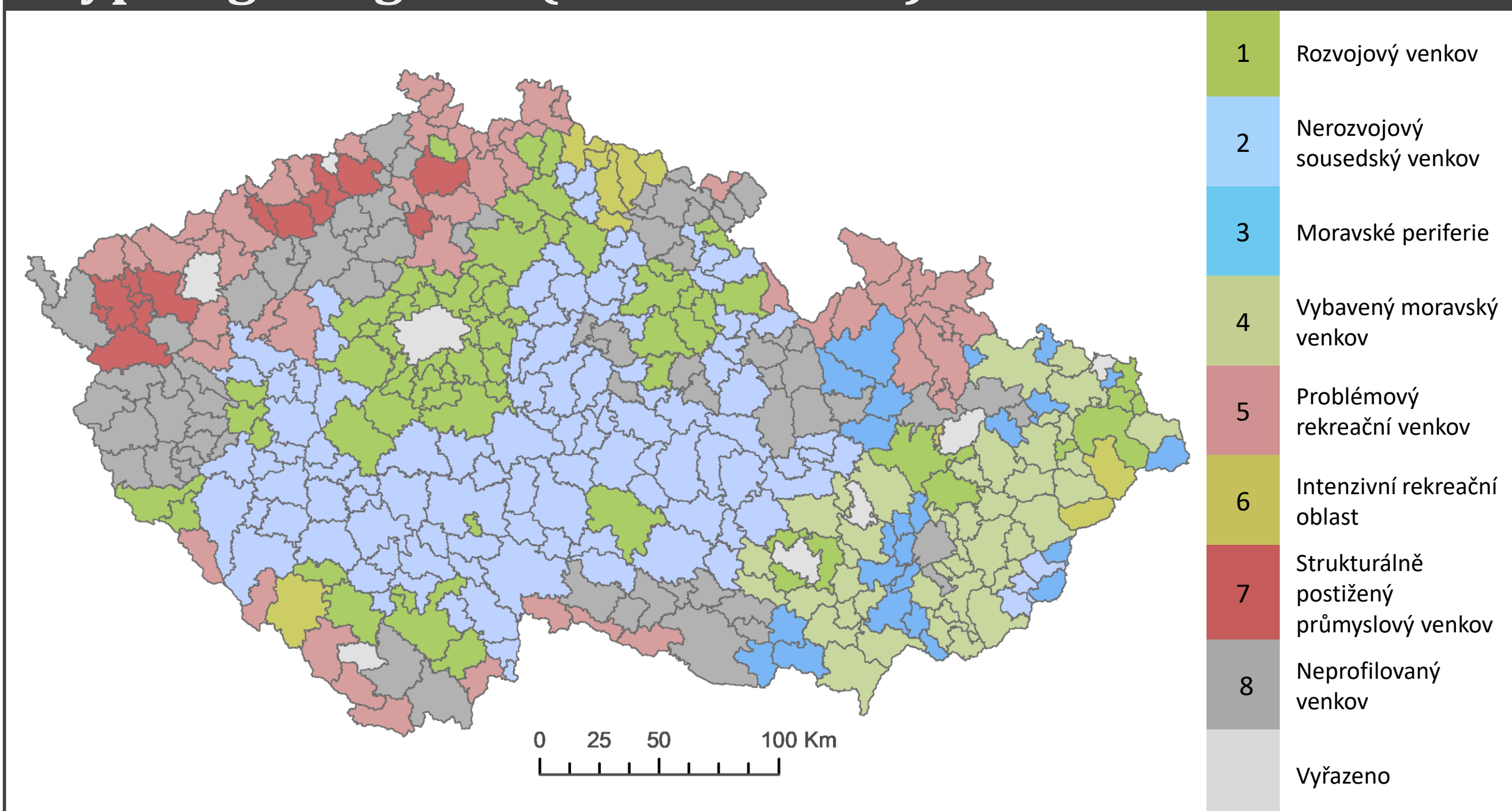
Vliv typologie regionů na regionální diferenciaci plodnosti v Česku

Oldřich Hašek

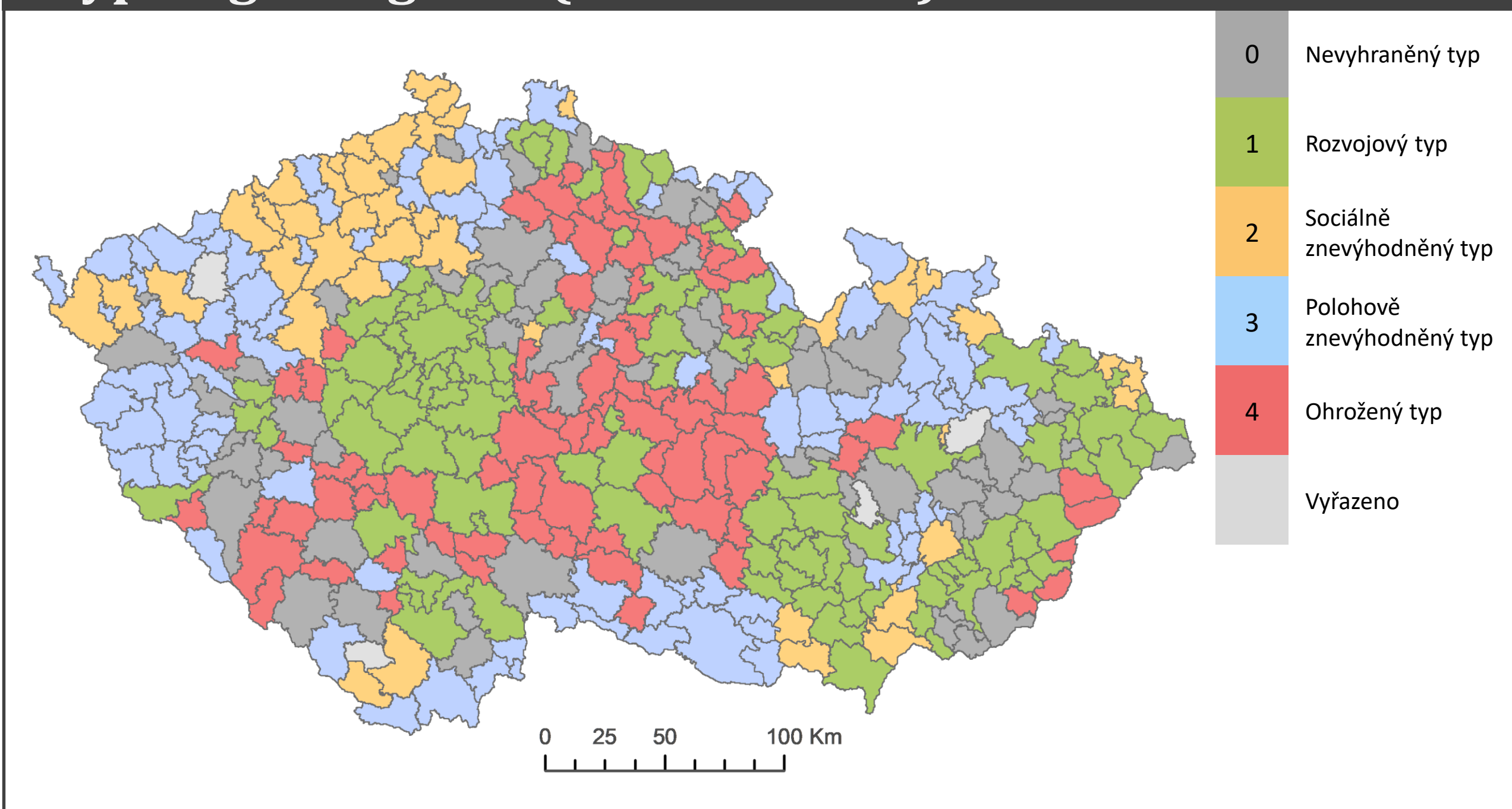
Základní popis

Město a venkov byly vždy pojmy, které charakteristicky definovaly jednotlivé regiony a sídla. Definovaly je nejen z pohledu geografického ale také z pohledu způsobu života jejich obyvatel. A právě tento pohled, chceme-li typologie, postupně přestává platit. Rozšiřování městského způsobu života směrem na venkov je dnes již přijímaným standardem. Způsob života je zároveň jedním z primárních aspektů, jež má dopad na demografické chování obyvatelstva. Plodnost je pak jedním z ukazatelů, který způsob života ovlivňuje nejvíce. Avšak typologie regionů dnes není jednotná a shrnuta pouze do pojmů město či venkov, ale její cíle, jako i dělení, jsou mnohem komplexnější a složitější. Metody se mnohdy liší cílem, vstupními daty, mezinárodní srovnatelností, případně svojí řádovostní úrovní daných regionů. Analýza plodnosti z pohledu typologie regionů na její regionální diferenciaci se tak přímo nabízí. Příspěvek si tak dává za cíl analyzovat a vzájemně porovnat regionální diferenciaci plodnosti podle různých typologií regionů používaných v Česku.

Typologie regionů (Třídění 2010)

Typologie regionů (Třídění 2019)

Data a metodologie

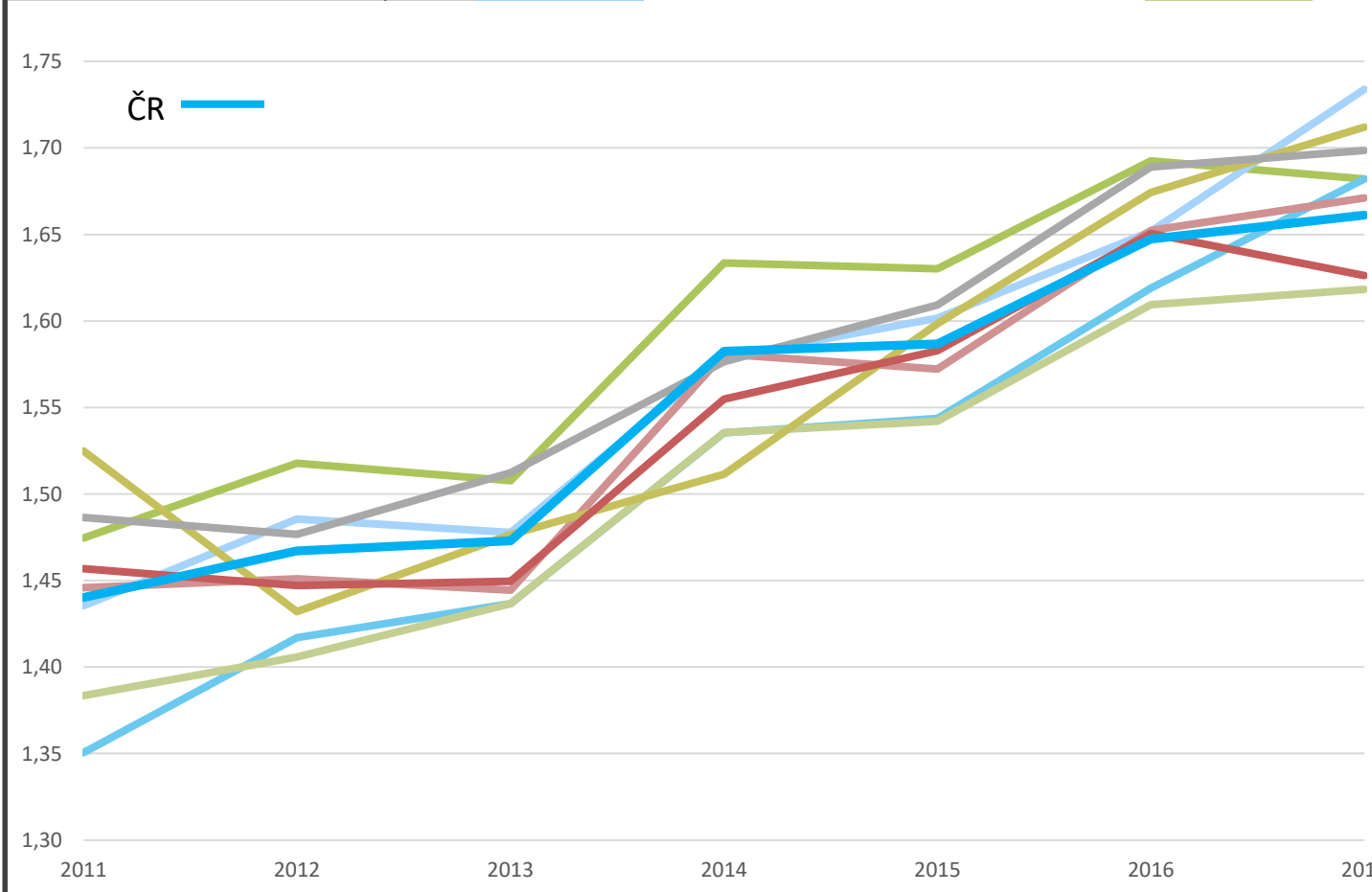
Základním bodem analýzy je definice a následný výběr vhodných regionálních typologií pro Českou republiku. Podle samotné definice vycházející ze zákona o obcích č. 128/2000 Sb. je městem obec, která má alespoň 3000 obyvatel, bohužel tato definice není z pohledu regionální diferenciaci vhodná a postrádá sociálně funkční aspekt (Česko, 2010). Jako nevhodnou byla též shledána definice OECD, jinak používaná celosvětově, pro svou nedostatečně podrobnou řádovostní úroveň na úrovni NUTS 2 (OECD, 2011). Pro účely analýzy byla tedy vybrána regionální typologie vytvořena Perlínem a kol. (2010) (dále označena jako Třídění 2010), definovaná jako typologie venkovského území na základě POU (Správní obvod obce s pověřeným obecním úřadem) a konstruována na podobnosti socioekonomických charakteristik jednotlivých regionů. Druhou použitou metodologií je nová typologie nemetropolitních oblastí České republiky (RURAL, MMR, 2019) (dále označena jako Třídění 2019), která rozděluje regiony POU, popřípadě ORP, podle rozvojového potenciálu na základě faktorové analýzy. Vstupní data analýzy plodnosti, zastupované ukazatelem úhrnná plodnost, jsou věková struktura obyvatelstva a počet živě narozených dětí podle věku matky za roky 2011 až 2017. Potřebná data byla získána z Českého statistického úřadu z dat za jednotlivé obce (ČSÚ) a následně individuálně seskupena podle jednotlivých regionálních typologií. Analýza pracuje s předpokladem, že základní deskriptivní charakteristiky plodnosti za jednotlivé regiony jsou samostatně odlišné mezi sebou svou strukturou a zároveň je odlišný i jejich vývoj v čase.

Výsledky

Na základě provedené analýzy lze konstatovat, v souladu s předpokladem, že existují významné rozdíly v úrovni plodnosti jednotlivých typů regionů na základě regionálních typologií ČR. V interpretaci výsledků je však nutno počítat se strukturou jednotlivých typologií, kdy se počet POU v jednotlivých kategoriích značně liší (např. 14 oproti 106). Společná naopak je vysoká vnitřní heterogenita úrovně plodnosti ve všech typech regionů. Vnitřní heterogenita reprezentovaná například variačním rozpětím se pohybuje mezi hodnotou 0,51 a 1,32 v případě Třídění 2010, popřípadě mezi 0,69 až 1,31 u Třídění 2019, což je vzhledem k průměrným hodnotám úhrnné plodnosti velmi vysoké číslo. I přesto je možné pozorovat určité trendy vývoje plodnosti v případě jednotlivých typů regionů. V Třídění 2010 jsou zřejmé trendy regionů které jsou si funkčně blízké, byť jsou na odlišných úrovních úhrnné plodnosti. Tuto skutečnost můžeme pozorovat u dvojic regionů funkčně si podobných, kdy úroveň plodnosti Rozvojového (1) a Vybaveného moravského typu (4) či Nerozvojového sousedského venkova (2) a Moravské periferie (3), prochází podobným vývojem. V případě problémových a strukturálně postižených regionů (5 a 6) je tento vývoj ještě zřejmější. V případě Třídění 2019 je patrný vliv rozdělení POU do menšího počtu typů regionů a tím pádem jejich většího zaplnění na hodnoty plodnosti. Hodnoty úhrnné plodnosti se tak více blíží průměru za ČR než v případě Třídění 2010. Ani za jedno třídění však nemůžeme říci, že krom pozitivního vývoje plodnosti mají jednotlivé typy regionů z pohledu vnitřní struktury jasný společný trend vývoje.

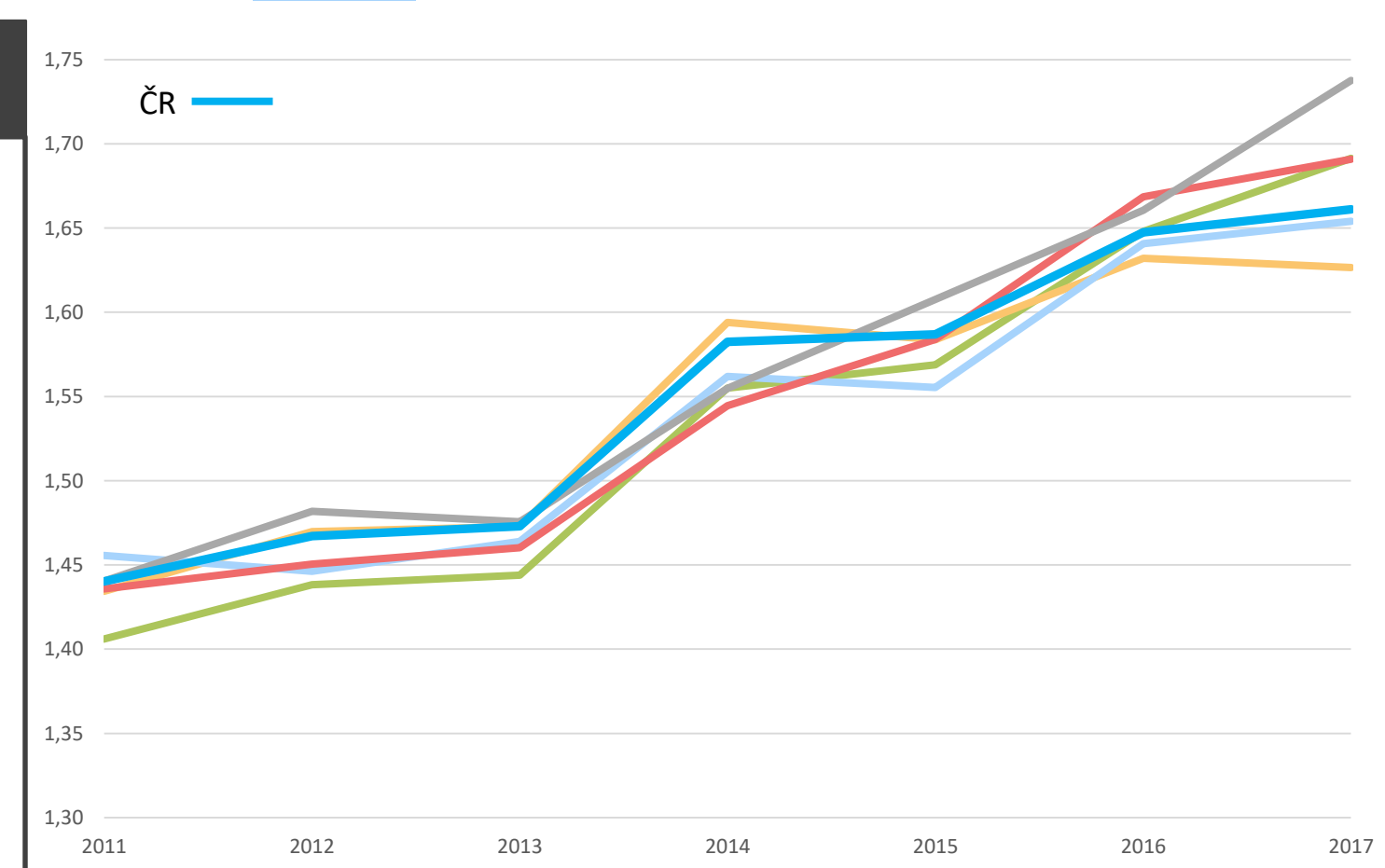
Vývoj úhrnné plodnosti mezi roky 2011 a 2017 podle typologií regionů a souhrnná tabulka deskriptivní statistiky podle typologií regionů za roky 2011 a 2017

Rok	2011	2017	2011	2017	2011	2017	2011	2017	2011	2017	2011	2017	2011	2017	2011	2017	Třídění 2019	2011	2017	2011	2017	2011	2017	2011	2017	2011	2017	
Typ regionu	1	1	2	2	3	3	4	4	5	5	6	6	7	7	8	8		0	0	1	1	2	2	3	3	4	4	
N	68	68	106	106	24	24	41	41	52	52	10	10	14	14	70	70		64	64	102	102	44	44	97	97	82	82	
Max	1,93	2,03	2,08	2,51	1,68	2,08	1,68	1,99	1,93	2,49	1,79	2,74	1,85	1,89	1,84	2,19		1,75	2,14	1,93	2,03	1,93	2,74	1,85	2,49	2,08	2,51	
Min	1,07	1,30	0,96	1,19	1,09	1,57	1,06	1,23	0,97	1,19	1,28	1,49	1,19	1,25	1,13	1,36		1,06	1,23	1,07	1,30	1,09	1,43	0,97	1,19	0,96	1,19	
Variační rozpětí	0,85	0,73	1,12	1,32	0,58	0,51	0,62	0,75	0,96	1,31	0,51	1,25	0,66	0,64	0,71	0,82		0,69	0,91	0,85	0,73	0,84	1,31	0,88	1,31	1,12	1,32	
Směrodatná odchylka	0,16	0,14	0,17	0,21	0,15	0,15	0,13	0,15	0,21	0,27	0,17	0,35	0,17	0,17	0,16	0,16		0,14	0,17	0,16	0,13	0,16	0,22	0,19	0,23	0,19	0,22	
Variační koeficient	0,11	0,08	0,12	0,12	0,11	0,08	0,09	0,09	0,15	0,16	0,11	0,19	0,11	0,11	0,11	0,09		0,10	0,10	0,11	0,08	0,11	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13	
Typologie regionů	1	Rozvojový venkov			3	Moravské periferie			5	Problémový rekreační venkov			7	Strukturálně postižený pr. venkov				0	Nevyhraněný typ			2	Sociálně znevýhodněný typ			4	Ohrožený typ	
	2	Nerozvojový sousedský venkov			4	Vybavený moravský venkov			6	Intenzivní rekreační oblast			8	Neprofilovaný venkov				1	Rozvojový typ			3	Polohově znevýhodněný typ					

Hlavní závěry

Celkově byly zjištěny rozdíly úrovně úhrnné plodnosti mezi jednotlivými regiony každé typologie. Rozdíly samotné jsou zřejmější ve více diferencovaném Třídění 2010, kde jsou dobře patrné například i trendy vývoje plodnosti v regionech typově blízkých (Třídění 2010), byť v odlišných hladinách. Můžeme tak potvrdit, že zde existuje jistý vliv typologií na regionální diferenciaci plodnosti a lze tak dobře sledovat dlouhodobý vývoj plodnosti jednotlivých regionálních typů. Avšak diferenciaci pomocí těchto typologií je zatížena vícero problémy. Zejména je patrný dopad tvorby jednotlivých typologií, kdy ani pro jednu nebyla vstupním faktorem plodnost. Rozložení vnitřní úrovně plodnosti regionů je tak oproti socioekonomickým aspektům silně nehomogenní, což dokazují i výsledky deskriptivní statistiky. Na závěr je zřejmé, že výběr typologie má na hodnocení regionální diferenciaci plodnosti významný vliv.

Zdroje

PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. Geografie, 115(2): 161–187.
Česko. 2000. Zákon o obcích č. 128/2000 Sb.
RURAL, MMR. 2019. Typologie nemetropolitních oblastí České republiky.

Brezzi, M., L. Dijkstra and V. Ruiz (2011), "OECD Extended Regional Typology: The Economic Performance of Remote Rural Regions", OECD Regional Development Working Papers, 2011/06, OECD Publishing.
ČSÚ. 2018. Počet obyvatel v obcích Česka, Počet živě narozených v obcích Česka. Vytříděné údaje na KDGD PŘF UK.